

PÍ SOMNÁ KONCEPCIA ROZVOJA SLOVENSKEJ AGENTÚRY ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

PaedDr. Jaroslav Zerola
19.2.2021

Slovenská agentúra životného prostredia (ďalej aj „agentúra“) je príspevková organizácia v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky. Agentúra zabezpečuje odbornú činnosť pre zriaďovateľa, pre výkon orgánov štátnej správy starostlivosti o životné prostredie a pre rozvoj environmentalistiky, ochrany a tvorby krajiny. Pôsobnosť agentúry sa člení v zmysle štatútu z 22.11.2013 č. 38/2013 na viaceré odvetvia starostlivosti o životné prostredie (neúplné):

- Manažment environmentálnych rizík, vrátane rizík vyplývajúcich z používania chemických látok a chemických zmesí a environmentálna bezpečnosť,
- prevencia závažných priemyselných havárií,
- environmentálna zodpovednosť pri prevencii a odstraňovaní environmentálnych škôd,
- integrovaná prevencia a kontrola znečisťovania životného prostredia, environmentálne hodnotenie a označovanie produktov, environmentálne manažérstvo a audit,
- eliminácia environmentálnych záťaží, odpadové hospodárstvo a využívanie obalov, nakladanie s odpadom z ťažobného priemyslu,
- posudzovanie vplyvov na životné prostredie, hodnotenie environmentálnej situácie,
- podpora implementácie efektívneho využívania zdrojov a zásad zeleného rastu,
- environmentálna informatika a monitoring,
- tvorba a prevádzka národného geoportálu,
- starostlivosť o mestské a vidiecke životné prostredie,
- starostlivosť o prírodné zdroje a obnoviteľné zdroje energie,
- krajinné plánovanie,
- environmentálna výchova, vzdelávanie, osвета,
- rozvoj nástrojov environmentálnej politiky,
- programovanie a implementácia projektov, poskytovanie informačných a poradenských služieb,
- informačné systémy životného prostredia,
- iné.

Koncepcia sa zakladá na dvoch pilieroch činnosti agentúry, na pláne hlavných úloh a pláne projektových úloh (plán rozvoja nástrojov environmentálnej politiky, v koordinácii s už existujúcimi projektami na rok 2021). Plán hlavných úloh predstavuje základné procesy agentúry z hľadiska obsahu aj financovania (môžeme chápať ako základný produkt verejnej služby), plán projektových úloh (rozvoj nástrojov environmentálnej politiky) predstavuje riešenie operatívnych procesov vyplývajúcich z potrieb a podmienok meniacej sa súčasnosti (môžeme chápať ako rozšírený produkt verejnej služby).

I. ZÁKLADNÝ PRODUKT VEREJNEJ SLUŽBY (PLÁN HLAVNÝCH ÚLOH)

1. COVID 19. Plán hlavných úloh na rok 2021 reflektuje všetky dôležité procesy potrebné k naplneniu štatútu SAŽP a požiadaviek zriaďovateľa. Vzhľadom na existenciu hrozby v podobe permanentnej krízovej sociálnej situácie (mimoriadna situácia, COVID19) sa vyžaduje doplniť aj tento základný plán o vplyv krízových sociálnych situácií na činnosť organizácie. Pandémia koronavírusu negatívne ovplyvnila výkonnosť slovenskej ekonomiky. Dosiahnutý prepád hospodárstva a zamestnanosti zaraďuje Slovensko medzi najviac postihnuté krajiny EÚ. Vplyvom núteného obmedzenia podnikateľskej činnosti a poklesu spotrebiteľského dopytu zo strany zákazníkov boli mnohí zamestnávateľia vystavení tlaku znižovania nákladov aj formou prepúšťania svojich zamestnancov. Situácia na trhu práce sa od začiatku roka 2020 postupne zhoršovala a je naďalej kritická. Koronavírus COVID-19 zásadne zasiahol do bežného fungovania v rôznych spoločenských oblastiach vrátane verejnej služby. Reštriktívne opatrenia mali vplyv na verejné služby a podnikanie v niektorých sektorových oblastiach viac, v iných menej. Napriek všetkým negatívnym dopadom sa sociálna kríza (alebo mimoriadna situácia) prejavuje vždy aj ako príležitosť. V tomto smere agentúra môže doplniť svoj plán o interné procesy (zabezpečenie svojich silných stránok, základných funkcií v zmenených podmienkach, home-office, bezpečnosť) a externé procesy (využitie existujúcich príležitostí), medzi ktorými môžu byť napr. príprava Národného programu verejných prác pri starostlivosti o krajinu (teraz tzv. verejné práce, medzirezortný projekt, vo svete existujú modelové riešenia).

2. ŠTRUKTURÁLNE REFORMY. Plán hlavných úloh je možné (nutné) doplniť aj o analýzu a prípravu na štrukturálne reformy v zmysle plnenia úloh vyplývajúcich z Národného integrovaného reformného plánu. Jeho hlavným cieľom (vízie Moderné a úspešné Slovensko) v ôsmich oblastiach je vymaniť krajinu z pasce stredného príjmu na úroveň 92 % priemeru EÚ 27 v HDP na hlavu do roku 2030. Zvýšenie ekonomickej výkonnosti však nie je samonosným cieľom verejných politík a je potrebné venovať pozornosť iným aspektom blahobytu ľudí. V reformných oblastiach hrajú preto kľúčovú rolu indikátory kvality života a záväzok Slovenska k zásadnému posunu krajiny k vyspelým ekonomikám podľa metodiky OECD. Vízia Moderné a úspešné Slovensko vznikla zadaním a jej zámerom je posunúť Slovensko zásadne vpred - Slovensko teda čakajú štrukturálne reformy. V zmysle Národného integrovaného reformného plánu, časť Zelená ekonomika (úroveň národná stratégia, NIRP 2020, MF SR) ide o tzv. štrukturálnu reformu. Takáto reforma mení vnútornú skladbu politiky v oblasti životného prostredia, tzn. inštitucionálny a regulačný rámec, v ktorom sa organizácie a občania pohybujú (Spoločné oznámenie európskemu parlamentu, rade, európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a výboru regiónov podpora EÚ pre trvalo udržateľné zmeny v spoločnostiach v procese

transformácie 2012/027). Agentúra môže na takúto spoločenskú objednávku reagovať v prípravnej a koordinačnej rovine.

II. ROZŠÍRENÝ PRODUKT VEREJNEJ SLUŽBY (Plán projektových úloh – okrem už existujúcich projektov)

1. VODA.

Zlepšenie vodného hospodárstva vrátane čistenia odpadových vôd sú jednou z hlavných environmentálnych výziev Slovenska (EC, 2019). Podiel obyvateľov napojených na verejné kanalizačné systémy sa postupne zvyšuje, najmä vďaka financovaniu zo zdrojov EÚ, no stále zaostáva v medzinárodnom porovnaní. Aglomerácie nad 2000 obyvateľov stále nedosahujú stanovený cieľ 100 % napojenia obyvateľstva na verejné kanalizačné siete. Z aglomerácií pod 2000 obyvateľmi (zodpovedá 1/3 z celkového počtu obyvateľov) iba 28 % je napojených na verejný systém čistenia odpadových vôd, často v chránených prírodných oblastiach vrátane lokalít Natura2000. Napriek zákonnej povinnosti osôb vlastníacich žumpu zneškodňovať odpadové vody ich odvozom do čistiarne odpadových vôd je prax stále neuspokojivá a nedodržovanie týchto povinností bohužiaľ nie je výnimkou. Osobitnou výzvou je geografická koncentrácia nedostatku kanalizačnej infraštruktúry sústredenej na juhu Slovenska a v malých obciach s marginalizovanými skupinami. Keďže menšie obce trpia nedostatkom nákladovej efektívnosti je v ich prípade potrebné zavádzať moderné a na prírode založené systémy čistenia odpadových vôd malého rozsahu. Prírodné alternatívy čistenia odpadových vôd nie sú na Slovensku takmer vôbec využívané aj pre legislatívne nedostatky. Toto je priestor na aktivitu agentúry pre vytvorenie systémového priestoru (informačne, koordináciu, finančným nástrojom) pre malé subjekty verejného sektora pri využívaní prírodných alternatív. Pre stavebníctvo (ktoré na Slovensku zamestnáva priamo takmer 180 tisíc zamestnancov) by to mohla byť príležitosť na výmenu a obmenu konvenčnej výstavby cestnej infraštruktúry za výstavbu zelenej infraštruktúry s viacerými pozitívnymi externalitami počas obdobia ekonomickej obnovy. Prínosom bude aj zavádzanie nových inovatívnych decentralizovaných riešení na nakladanie s odpadovými vodami, ktoré bude vytvárať nový trh a nové pracovné miesta. Nezanedbateľným prínosom je prínos pre environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu.

2. VODA 2.

Okrem horeuvedeného Slovensko disponuje zdrojmi dažďovej a pitnej vody, ktoré v súčasnosti nie sú dostatočne využívané a chránené. Z existujúcich analýz sú dostupné informácie, že využitím postupov a praktík trvalo udržateľného hospodárenia s dažďovou vodou by sme mohli zhromažďovať približne 418 miliónov m³ dažďovej vody na ďalšie použitie alebo ju zadržať, či odviezť udržateľným spôsobom. Zavádzanie ďalších prvkov zelenej infraštruktúry v mestských oblastiach a na vidieku zvýši aj kapacitu zadržiavania dažďovej vody v pôde. 55 % obyvateľov žijúcich v mestských oblastiach, z toho 60 % v betónových panelákoch s plochými strechami, predstavuje nevyužitý potenciál pre zelené strechy a tiež pre zlepšenie biodiverzity. Na Slovensku sa nachádza aj viac ako milión obytných rodinných domov s potenciálom zberu dažďovej vody na sekundárne použitie. Takmer 140 obcí by mohlo využívať udržateľné mestské drenážne prvky a systémy (SuDS) účinný boj proti suchu a povodňam. Pre agentúru je to príležitosť na analýzu, zber dát a návrh riešení. Perspektívne sa núkajú riešenia pre nesplachovanie záchodov

pitnou vodou alebo národnú kampaň za pitnú vodu, či dobudovanie vodohospodárskych systémov v rámci projektov geoparkov. Nezanedbateľným prínosom je prínos pre environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu.

3. INOVÁCIE A ENVIRONMENTÁLNE START-UP.

Napr.: Národná vodíková stratégia Slovenskej republiky definuje strategickú úlohu využitia vodíkových technológií v Slovenskej republike v kontexte súčasného vývoja v krajinách Európskej únie (EÚ). Cieľom je dosiahnuť vyššiu konkurencieschopnosť a udržateľnosť slovenskej ekonomiky a zároveň výrazne prispieť k dosiahnutiu bezemisnej spoločnosti v súlade s Parížskou deklaráciou, ku ktorej sa Slovensko prihlásilo. Stratégia definuje podmienky pre realizáciu vodíkových technológií v súlade s dlhodobým strategickým zámerom rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030 (2050). Taktiež odporúča realizáciu vodíkových aktivít v spolupráci s ďalšími krajinami EÚ, ktorých spoločným cieľom je - rozvoj bezemisnej spoločnosti do roku 2050. Využívanie vodíka, ako súčasť energetického hospodárstva Slovenskej republiky, je celonárodným záujmom a na jeho realizácii sa budú podieľať Vláda Slovenskej republiky v spolupráci s podnikateľskou sférou, inštitúciami výskumu, vývoja a vzdelávacími inštitúciami. V celom procese prípravy a implementácie môže zohrať agentúra svoju úlohu poskytnutím odborných kapacít a vyhľadávaním inovačných riešení (environmentálne start-up). Nezanedbateľným prínosom je prínos pre environmentálnu výchovu, vzdelávanie a osvetu.

4. FINANCOVANIE A EKONOMICKÉ NÁSTROJE.

Koordinácia národných projektov, možností financovania a sprievodných aktivít. Využitie moderných nástrojov financovania projektov s výhľadom do roku 2030.

4.1. Modernizačný fond. Toto opatrenie prinesie koordináciu a analýzu využiteľnosti, MŽP SR v roku 2021 zverejnení tzv. „ostrú“ výzvu na predkladanie projektov so žiadosťou o podporu z Modernizačného fondu. Táto výzva sa bude vzťahovať na projekty, ktoré už boli zaslané na MŽP SR a prípadne sú v indikatívnom zozname projektov, ako aj na nové projekty, ktoré zatiaľ na MŽP SR zaslané neboli. Výzva bude zverejnená v dostatočnom predstihu, aby mali potenciálni žiadatelia čas na prípravu dokumentácie a zaslanie žiadostí na MŽP SR, a aby boli projekty zo strany MŽP SR posúdené a zaslané na EIB a EK včas, a to minimálne 6 týždňov pred zasadnutím Investičného výboru (zasadnutia sa budú konať dvakrát ročne) pod Modernizačným fondom. Priority: Výroba a využívanie elektrickej energie z obnoviteľných zdrojov, Zvýšenie energetickej efektívnosti, Skladovanie energie, Modernizácia energetických sietí, Prechod v oblastiach závislých od uhlíka.

4.2. Inovačný fond. Toto opatrenie prinesie analýzu využiteľnosti v agentúre, resp. vo väzbe na reformné aktivity. Inovačný fond je celoeurópsky finančný podporný mechanizmus zriadený v zmysle článku 10a odsek 8 revidovanej smernice 2003/87/ES s cieľom zlepšiť nákladovo efektívne znižovanie emisií a investície do nízkouhlíkových technológií a rozhodnutie (EÚ) 2015/1814 pre obdobie rokov 2021 – 2030. Za fungovanie fondu je zodpovedná len Európska komisia, nie členské štáty. Inovačný fond je vylepšená a navýšená verzia fondu NER 300 (fungujúceho od roku 2012) na financovanie inovatívnych projektov v celej EÚ, je financovaný z predaja 450 mil. emisných kvót a z prostriedkov, ktoré ostali po ukončení spomenutého programu NER 300. Na základe predbežných odhadov by celkový objem prostriedkov v Inovačnom fonde mohol predstavovať približne 11 mld. EUR, v závislosti od predajnej ceny emisných kvót. Inovačný fond bude zameraný na podporu inovatívnych nízkouhlíkových technológií vrátane environmentálne

bezpečného zachytávania a využívania uhlíka, ktoré výrazne prispieva k zmierneniu zmeny klímy, ďalej na podporu stimulovania inováčných technológií výroby energie z obnoviteľných zdrojov a uskladňovania energie v geograficky vyvážených lokalitách v rámci územia Únie.

4.3. Koordinácia politik, projektov a aktivít (na národnej úrovni). Toto opatrenie prinesie prínos pre medzirezortný prístup s presahom na existujúce NP, MRK, ZMOS, výskum, LIFE+, EEA granty, iné – napr.: Vyhodnotiť využiteľnosť projektov zameraných na riešenie environmentálneho dlhu (vrátane sanácie environmentálnych záťaží) v životnom prostredí v zmysle Podporného dokumentu k určeniu rozsahu podpory z Fondu na spravodlivú transformáciu (MIRRI SR, február 2021)....atď.

4.4. Koordinácia politik, projektov a aktivít (na medzinárodnej úrovni). Napr.: využitie Nástroja technickej pomoci (TSI) Európskej únie Programu na podporu štrukturálnych reforiem na prípravu a realizáciu reformy v roku 2023 (MF SR, 2021). Len jeden z mnohých nástrojov, na ktoré treba obrátiť pozornosť aj v súvislosti s bodom 6 (ten je na národnej úrovni), bod 7 je na medzinárodnej úrovni. Okrem tohto autor identifikoval ďalších 7 možných zdrojov financovania.

5. DIGITALIZÁCIA A INFORMAČNÉ SYSTÉMY.

Zosúladenie informačných systémov verejnej správy s dôrazom na otvorenosť procesov, reálnu konkurenciu a zvýšenie hodnoty IT v kľúčových funkciách verejnej správy v podobe kvalitnejších služieb, lepších rozhodnutí vďaka dátam, lepšej regulácii alebo efektívnejšiemu fungovaniu. Projekt bude do praxe zavádzaný postupne pomocou riadiacich aktov a metodík a nevyhne sa mu ani agentúra, ktorá môže postupovať proaktívne. Napr. (len jeden z príkladov súvisiacich s COVID 19): Informačný systém založený na indikátoroch životného prostredia a zdravia (ENHIS, www.enhis.org), ktoré čo najlepšie vystihnú environmentálne zdravie v Európe bolo úlohou, ktorá vyplynula zo 4. Ministerskej konferencie o životnom prostredí a zdraví v Budapešti v roku 2004. Na 5. Ministerskej konferencii o životnom prostredí a zdraví v Parme v roku 2010 sa potvrdila potreba podporovať tento informačný systém a jeho budovanie v jednotlivých krajinách na národnej resp. regionálnej úrovni. Uplatňovať ho ako efektívny nástroj v rozhodovacom procese pri tvorbe a smerovaní politiky v tejto oblasti. Hlavným zámerom celého snaženia je znížiť záťaž vyplývajúcu z chorôb spôsobených environmentálnymi determinantmi a predchádzať im. Na identifikáciu možných a reálnych rizík je potrebný koordinovaný prístup, dobrá informačná základňa a spôsob prezentácie. WHO s podporou členských krajín v tomto smere vyvinuli veľké úsilie na vytvorenie integrovaného informačného systému životného prostredia a zdravia ako komunikačného nástroja (ENHIS). Jeho základným cieľom je poskytovať informácie, ktoré budú východiskom pre tvorbu a formuláciu politik a programov v oblasti environmentálneho zdravia, a teda vedúcich ku globálnej ochrane verejného zdravia. V spolupráci s relevantnými rezortmi je v súčasnosti vytváraný súbor dostupných indikátorov spracovaných metodikou ENHIS, t.j. v štruktúrovanej forme, ktorá zrozumiteľne vysvetľuje súvislosti, popisuje trendy a komplexne hodnotí situáciu.

***VEZMIME SI OD ZEME LEN TO,
ČO POTREBUJEME,
A NECHAJME JU TAK, AKO SME JU NAŠLI.***

Pôvodné znenie indiánskeho príslovia kmeňa Hopi si dovoľil autor trochu upraviť,
pretože sa cíti zodpovedný za to čo, kedysi bolo „zem“ a teraz to voláme „životné prostredie“.

Pôvodné znenie: VEZMITE SI OD ZEME LEN TO, ČO POTREBUJETE,
A NECHAJTE JU TAK, AKO STE JU NAŠLI.